

Ohlédnutí za Jindrou Duškem (1931–2009)

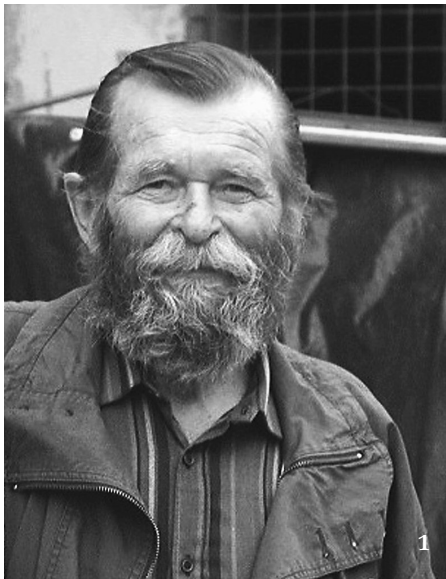
Nedlouho po svých 78. narozeninách, dne 26. 9. 2009, zemřel oblíbený vysokoškolský učitel, vzdělaný entomolog a znalec v oboru ochrany zemědělských plodin před škůdci, nadšený pěstitel orchidejí a bromelií a zároveň i nadaný ilustrátor prof. Ing. Jindra Dušek, CSc.

Narodil se 31. 7. 1931 ve Vysokém Mýtě. Základní (obecnou) školu absolvoval v Chocni a Vysokém Mýtě, kde se také vyučil zahradníkem. V r. 1948 se přihlásil ke studiu na Vyšší zahradnické škole v Lednici na Moravě a po jejím ukončení v r. 1952 nastoupil na Vysokou školu zemědělskou, nejdříve v Brně a pak v Praze, kde v r. 1957 složil státní zkoušky ve specializaci ochrana rostlin. V tomtéž roce byl přijat jako asistent na katedru zemědělské entomologie a fytopatologie Vysoké školy zemědělské (VŠZ) v Brně, kde ho výrazně ovlivnil její tehdejší vedoucí prof. F. Miller. V r. 1958 byl převeden na místo odborného asistenta. Kandidátskou dizertační práci na téma Larvy květilky (*Anthomyiidae*, *Diptera*) se zvláštním zřetelem k zemědělsky významným druhům obhájil v r. 1968 v oboru zemědělská fytopatologie a ochrana rostlin, titul CSc. mu byl udělen v lednu 1969. O rok později předložil habilitační práci, ale z politických důvodů mu její obhajoba již nebyla umožněna. V pozdějších letech normalizace mu bylo bráněno v dalším odborném růstu a vědecké činnosti, ale byl považován rozsáhlou pedagogickou činností. V r. 1977 se zúčastnil měsíční expedice do Vietnamu, kde se věnoval sběru a studiu orchidejí a hmyzu.

Po politických změnách koncem r. 1989 byl jmenován vedoucím katedry zemědělské entomologie a fytopatologie VŠZ v Brně. V této funkci zůstal do konce srpna 1995. V březnu 1991 předložil habilitační práci s názvem Praeimaginální stadia dvoukřídlých (*Diptera*) čeledí *Anthomyiidae*, *Syrphidae*, *Stratiomyidae* a některých dalších a v září 1991 absolvoval profesorské řízení (jmenování proběhlo 1. února 1992), při kterém přednesl přednášku Koncepce disciplíny zemědělské entomologie a její další rozvoj na fakultě.

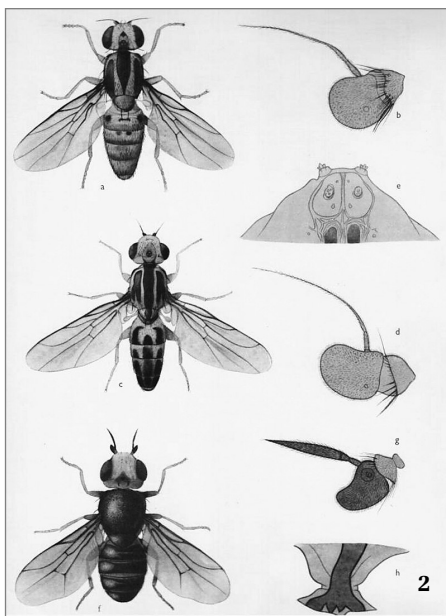
J. Dušek byl nadaný a mimořádně pracovitý badatel. Publikoval přes 70 původních vědeckých prací, zaměřených především na problematiku zemědělské entomologie, taxonomie a larvální morfologie dvoukřídlých, některé z oboru květinářství a speciální botaniky. Podílel se na sepsání 10 knižních publikací a napsal přes 200 populárně vědeckých článků a sdělení v zahradnických, botanických i obecně biologických časopisech (v *Živě* 27 příspěvků). Vypracoval i několik učebních textů a podílel se na vzniku dvou učebnic.

Od chlapeckých let se zajímal o botaniku, zahradnické disciplíny a zejména entomologii – tyto záliby mohl později uplatnit a rozvíjet i ve svém povolání. Specializoval

se na některé čeledi dvoukřídlých a jejich larvální stadia, řešil problematiku ochrany zahradnických kultur proti některým škůdcům a později se zaměřil zvláště na škůdce obilnin. Byl uznávaným terénním pracovníkem a v laboratorních podmínkách studoval vývoj řady druhů hmyzu, zvláště pak škůdců kulturních rostlin. Poprvé popsal mnoho druhů larev dvoukřídlého hmyzu z čeledí bráněnkovití (*Stratiomyidae*), stlačenkovití (*Platypezidae*), lanýžkovití (*Heleomyzidae*), čihalkovití (*Rhagionidae*), květilkovití (*Anthomyiidae*) a pestřenkovití (*Syrphidae*) a jeho nové poznatky o jejich biologii jsou dodnes citovány i v zahraniční odborné literatuře.

V evropském rozsahu je spoluautorem studie o příbuznosti druhů a rodů pestřenek podčeledi *Syrphinae* (jejich larvy se živí převážně mšicemi, a proto jsou hospo-

dářsky důležité). Ta byla založena na znalosti nejen dospělců a jejich genitálií, ale i larev. Ukázalo se, že z mnoha i světových systémů, před a potom uveřejněných, nejlépe odpovídá dnešním molekulárním analýzám. Přitom jde o práci již z r. 1967. Tím byly zúročeny předchozí všestranné studie o preimaginálních formách pestřenek. Pokud se týká dospělců, z mnoha rodů podčeledi *Syrphinae* byl vybrán k revizi (v celé Evropě) nejtěžší rod *Eupeodes* (*Metasyrphus*). Revize by nebyla možná bez předchozí studie vlivu teplot během vývoje pupária (obdoba kukly u dvoukřídlých) na zbarvení dospělců. Prof. Dušek byl prvním dipterologem, který takto získané jedince nakreslil. Další z vrcholných prací byla světová revize rodu *Scaeva*, konkurenci nemá ani jeho práce o parazitoidech podčeledi *Syrphinae* v palearktické oblasti.

Zpracování škůdců obilnin a zejména barevné obrazové tabule vytvořené J. Duškem vzbudily pozornost již v r. 1967 (viz obr. 2). Kniha vyšla v trojazyčném vydání v řadě Atlasy chorob a škůdců kulturních rostlin vydávaných postupně od r. 1956 (Státní zemědělské nakladatelství, Praha).

Již zmíněnou velkou zálibou J. Duška byly bromelie a orchideje, vypracoval se ve významného odborníka na jejich systematiku a kulturní technologie. V úzké spolupráci s prof. J. Křístkem vybudoval rozsáhlou sbírku (celkem na 1 600 druhů a kříženců). V r. 1969 svou sbírku epifytů věnoval Botanické zahradě a arboretu Vysoké školy zemědělské v Brně a v následujícím období ji odborně vedl. Stal se spoluautorem knih *Bromelie, Orchideje, Tropy v bytě*, *Kapesní atlas pěstovaných exotických rostlin*, v tisku je kniha *Orchideje – podivuhodné děti přírody*.

Ve své pedagogické činnosti zajišťoval od konce 50. let až do důchodu v r. 1996 předmět zemědělská entomologie a entomologickou část předmětu ochrana rostlin pro studenty Agronomické a Zahradnické fakulty VŠZ. Vedl 26 diplomantů a tři doktorandy. Po r. 1990 se stal členem vědeckých rad téže fakulty a zapojil se aktivně i do realizace změn na fakultě, mimo jiné ve funkci předsedy akademického senátu Agronomické fakulty v letech 1990–93.

Mnoho žáků a především spolupracovníků a kolegů uchovává Jindru Duška v paměti jako skvělého společníka. Sám o sobě prohlášoval, že se vědecky věnuje i gastronomii a skutečně sbíral recepty a sepisoval kuchařky. Jeho gastronomické speciality připravované při různých příležitostech na katedře nebo při terénních výzkumech byly vyhlášené. Bývalí studenti také dobře pamatují jeho zvyk přepočítávat kalorie z alkoholu na počet rohlíků.

Vědecký přínos prof. J. Duška je rozsáhlý a obdivuhodně mnohostranný a zanechal trvalou stopu v biologické literatuře.

Kolektiv spoluautorů: Hana Šefrová, Rudolf Rozkošný, Jaroslav Křístek

1 Jindra Dušek na fotografii z archivu bývalé katedry zemědělské entomologie a fytopatologie Agronomické fakulty Vysoké školy zemědělské v Brně

2 Akvarel věnovaný zelenuškám z čeledi *Chloropidae*. Orig. J. Dušek